

Szemináriumi tematika és irodalom: 2021/2022. 1. félév
 OMA 3. évf. Kód: BTTR263OMA: 03, -04, -05
 Szem. vezető: Velkey Ferenc. Kurzus: Újkori magyar történelem szem.

A reformkor politikai irányzatai és a korkérdések

Három csoport keretében:

Szerda 12.00–13.40 (314.); 14.00–15.30. (407/b.); Csüt. 16.00–17.40 (4067/b.)

A csoportokhoz igazított változatok láthatóak az UD elearning felületen.

Előadás-témák	
1,	Témaegyeztetés, bevezetés
<i>A reformmozgalom megszerveződése</i>	
2,	A reformkor előtörténete és „genezise” (1830–32)
3,	Széchenyi István helyzetelemzése és programja: a <i>Hitel</i> és a <i>Stádium</i>
4,	a, A reformmozgalom megszerveződése és elitje b, Wesselényi Miklós és irányadása
5, a–b,	a, A „haza és haladás” programja az 1832/36-os „reformországgyűlésen” b, Védekezés és utóvédharc az első „reformországgyűlésen” (1834–36)
6, a–b,	a, A „kormányzati terrorizmus” időszaka (1836–39) b, Kompromisszumok és reformok az 1839/40-es országgyűlésen
<i>Politikai orientálódás az új évtizedben</i>	
7,	A Pesti Hirlap és a reformellenzék programjának dinamikája
8,	A Széchenyi–Kossuth vita kibontakozása, a „kelet-népe” vita
9,	A Széchenyi–Kossuth vita története, témái, motívumai és hatástörténete
10/a–b, Forr. e. l.	A „fontolva haladók” fellépése és vita-pozíciója (a, Desseffy Aurél szövegekre építve): a reformkori konzervativizmus (b, Des. Emil szövegekre építve)
<i>Súlyponteltolódások (1843–48)</i>	
11, a–b,	a, Az 1843/44-es diéta és következménye, reformok a „szociális” téren b, Reformerek választakon: a centralisták (és a „megye-kérdés”)
12,	a, Pártalakulások, pártküzdelmek (1846–48): a Konzervatív Párt a, Pártalakulások, pártküzdelmek (1846–48): az „ellenzék pártja”
13,	A félév értékelése, összegzés: a „reformkor” helye a „megszakítottság – folytonosság” vitában

Jegyzetként:

- 1, Csorba László – Velkey Ferenc: Reform és forradalom. Debrecen, 1998.
- 2, Polgárosodás és szabadság. (Magyarország a XIX. században) Szerk.: Veliky János. Bp., 1998.
(A vonatkozó fejezeteket írta: Veliky János, Velkey Ferenc)
- 3, Magyarország története a 19. században. Szerk.: Gergely András. Osiris Kiadó. Bp., 2005. (A vonatkozó fejezeteket írta: Gergely András, Pajkossy Gábor, Dobszay Tamás, Fónagy Zoltán).

A szeminárium háttéranyagaként használható összefoglalások (időrendben):

- 1, Horváth Mihály: Huszonöt év Magyarország történelméből 1823–1848. I–III. köt. 3. kiad. Bp., 1886.
- 2, A magyar nemzet története IX. köt. Ballagi Géza: A nemzeti államalkotás kora 1815–1847. Bp., 1897.
- 3, Hóman Bálint – Szekfű Gyula: Magyar történet. VII. (Az 1. kiadásban). Szekfű Gyula: A tizenkilencedik és a húszadik század. Bp., [1933.]
- 4, Magyarország története tíz kötetben. V. 1790–1848. Szerk.: Vörös Károly. Bp., 1980. (A vonatkozó részek szerzői: Arató Endre, Benda Kálmán, Gergely András, és Vörös Károly).
- 5, Erdély története II. és III. köt. Főszerk.: Köpeczi Béla, szerk.: Makkai László, Szász Zoltán. Bp., 1988. (A vonatkozó részeket írta: Trócsányi Zsolt, Miskolczi Ambrus).
- 6, Kosáry Domokos: Újjáépítés és polgárosodás 1711–1867. (Magyarok Európában III.) Bp., 1990.

7, Csorba László: A tizenkilencedik század története. Pannonica, h. és é. n., 123-ig.

8, Katus László: A modern Magyarország születése. Magyarország története 1711–1914. Pécs, 2012.

2, A reformkor előtörténete és „genezise” (1830–32)

forrás: • Magyarország története a 19. században. Szöveggyűjtemény. Szerk.: *Pajkossy Gábor*.
Osiris Kiadó. Bp., 2003. [alább: SzövgY.] 104–111.

• Széchenyi és Wesselényi levelezése 1831 végén. [kézirát, pdf]

háttéranyagként: • Barta István: A fiatal Kossuth. Akadémiai, Bp., 1966. 97–182.

szakirodalom:

- Oplatka András: Széchenyi István. Osiris, Bp., 121–175.
- Gergely András: A magyar liberalizmus születése. In: *Uó: „Egy nemzetet az emberiségnek” Tanulmányok a magyar reformkorról és 1848-ról*. Magvető, Bp., 1987. 9–98.

A nemzeti liberális reformmozgalom megszerveződése

3, Széchenyi István helyzetelemzése és programja: a *Hitel* és a *Stádium*

forrás: • Gróf Széchenyi István: *Hitel*. Pesten. 1830. Elsősorban: I–40., 264–270.;

• Széchenyi István: *Stádium*. Lipcsében, 1833. [különösen a 46. oldalig]

• Szövegválogatás a Széchenyi témához [kézirát, pdf]

háttéranyagként: • Oplatka A., 158–227.;

szakirodalom:

- Jólét és erény. Tanulmányok Széchenyi István *Hitel* című művéről Szerk. Hites Sándor reciti, Bp., 2014. –194. (<http://reciti.hu/2014/2062>)
- Gergely András: Széchenyi eszmerendszerének kialakulása. Bp., 1972. 83–147.

4/a–b, A reformmozgalom és elitje; Wesselényi Miklós irányadása

forrás: • B. Wesselényi Miklós: Balítéletekről. Bukarestben, [valójában: Lipcse] 1833. főként: 48–81.

• Széchenyi és Wesselényi levelezése 1831 végén. [kézirát, pdf]

háttéranyagként: Trócsányi Zsolt: Wesselényi Miklós. Akadémiai K., Bp., 1965. 111–203.

szakirodalom:

- Kecskeméti Károly: Magyar liberalizmus 1790–1848. Argumentum, Bp., 2008. [X. A politikai személyzet.] 288–321.
- Völgyesi Orsolya: A kormányzat álláspontja az operátumok napirendre tűzésének kérdéséről (1830–1832). *Aetas*, 1997. 4. sz. 45–62.

5/a–b, Az első „reformországgyűlés” (1832–36) két szakasza

forrás-a: • Kölcsey Ferenc: Országgyűlési napló. S. a. r.: Völgyesi Orsolya. Universitas. Bp., 2002. Elsősorban: 9–33. 70–71, 88–92.

forrás-b: • Deák Ferenc Válogatott politikai írások és beszédek I. 1825–1849. Vál., szerk. ...:

Molnár András. Osiris Bp., 2001. 87–169. (főként 127-től)

háttéranyagként: • *Horváth M.*, (a.) I. 288–461., és (b.) II. 3–32.;

szakirodalom:

- (a,b.) Kecskeméti Károly: Magyar liberalizmus... 322–342.
- (a.) Völgyesi Orsolya: Kölcsey és a magyar nyelv ügye az 1832–36-os országgyűlésen. In: *Két világ kutatója. Urbán Aladár 80 éves*. Szerk. Háda Béla–Majoros István–Maruzsa Zoltán–Petneházi Margit. Bp., 2009. 451–467.
- (a.) Sándor Pál: Deák Ferenc és a jobbágykérdés az 1832–36. évi országgyűlésen. In: *Tanulmányok Deák Ferencről*. Zalai Gyűjtemény 5. Zalaegerszeg, 1976. 125–176. (https://library.hungaricana.hu/hu/view/ZALM_zgy_05/?pg=1&layout=s)
- (b.) Deák Ágnes–Molnár András: Deák Ferenc. Bp., 2003. 40–56.
- (a, b.) Pajkossy Gábor: Kossuth és az 1832/36. évi országgyűlés. In: *Kossuth Lajos a „magyarok Mózesse”*. Szerk.: Hermann Róbert. Osiris, Bp., 2006. 9–44.

6/a–b, Az udvar ellentámadása: „a kormányzati terrorizmus” (1836–1839) és kompromisszumos feloldása az 1839/40-es országgyűlésen

forrás-a: • Kossuth Lajos Iratai. 1837. május – 1840. december. Hűtlenségi per, fogság, útkeresés.
S. a. r.: Pajkossy Gábor. Akadémiai K., Bp., 1989. 2., 3., 6., 29., 43., 77., 82. dok.

forrás-b: • Deák Ferenc Válogatott politikai írások és beszédek I. ... 203–307. (főként 252-től)
háttéranyagként: • Horváth M., [2. köt.] 34–184.

szakirodalom:

- (a,) Trócsányi Zsolt: Wesselényi Miklós hűtlenségi pere.. Helikon, [Bp., 1986.]
- (a,) Pajkossy Gábor: A kormányzati terrorizmus politikája Magyarországon 1835–39. Századok, 2007. 683–721.
- (b,) Erdmann Gyula: Szabadság és tulajdon. Az 1839–40. évi országgyűlés története. Bp., 2014. 126–171. és 284-től
- (b,) Pajkossy Gábor: A kormányzati „terrorizmus” politikája és az 1839–1840. évi országgyűlés. Történelmi Szemle, 2006. 1–2. sz. 25–52.

Politikai orientálódás az új évtizedben

7, A Pesti Hírlap szerkesztője és a reformellenzék programjának dinamikája

forrás: • „Nemzeti újjászületés”. Válogatás Kossuth Lajos írásaiból és beszédeiből. Szerk.: Pajkossy Gábor. Új mandátum, Bp., 2002. 9–64.

• (vagy:) Kossuth Lajos vezércikkei a Pesti Hírlapban 1841–42. (Arcanum adatbázis)

háttéranyagként: • A magyar sajtó története. I. 1705-1848. Szerk.: Kókay Gy. Bp., 1979. 660–698.

szakirodalom:

- Kosáry Domokos: Kossuth Lajos a reformkorszakban. Bp., 2002. von. részek (vagy:) Szabad György: Kossuth politikai pályája ismert és ismeretlen megnyilatkozásai tükrében. Bp., 1977. 83-ig.
- Varga János: Keresztútban a Pesti Hírlap. (Az ellenzéki és a középútas liberalizmus elválása 1841–42-ben). Bp., 1983. 5–34.

8, A Széchenyi-Kossuth vita előzményei és kibontakozása – A Kelet népe vita

forrás: • Széchenyi István: A Kelet népe. In: A Kelet népe. (SZIÖM 5. köt.) Szerk., bev.: Ferenczy Zoltán. Bp., 1925. [főként:] 211-242., 293-316., 382-385., 398-403.

• Forrásválogatás a vita alapanyagából (pdf-V.F)

háttéranyagként: • Oplatka A., 2005. 278-307., [vagy:] (v:) • Csorba László: Széchenyi István. Bp., 1991. 105–155.

szakirodalom:

- Lackó Mihály: Széchenyi és Kossuth vitája. Bp., 1977. [főként:] 122-199.
- Varga János: Keresztútban... 36-108.

9, A vita története, témái és motívumai

forrás: • Széchenyi István: A Magyar Akadémiai körül. (Gondolkodó magyarok) Bp., 1981.

• [Válogatás Sz. I. és K. L. hírlapi cikkeiből] In: Gróf Széchenyi István írói és hírlapi vitája Kossuth Lajossal. I-II. (SZIÖM VI/1-2.) Szerk. bev. Viszota Gyula. Bp., 1927., 1930. I.: 311-320., 373-389., 541-561.; II.: 242-246., 276-290., 642-662.

• Forrásválogatás a vita motívumaiból (pdf-V.F)

háttéranyagként: • Oplatka A., 2005. 308-328., [375-ig kisebb részletek]

szakirodalom:

- Lackó M., 1977. [főként:] 5-121. és 199-299.
- Varga János: Helyét kereső Magyarország. Politikai eszmék és koncepciók az 1840-es évek elején. Bp., 1982. [főként: 25-46., 64-70. és 115-193.]
- Viszota Gyula: Széchenyi István politikája 1842–45-ben. Budapesti Szemle, 1904. 361-387.

10a-b, A „fontolva haladók” fellépése és vita-pozíciója

forrás: • X. Y. Z. Könyv gróf Dessewffy Auréltól. Trattner-Károlyi, Pesten, 1841. 38–84. (A Pesti Hírlap és Kelet Népe közti vitály.); 141–183. (vitacikkek).

• Alföldi levelek. [...] Írta Gróf Dessewffy Emil. Budán, 1842. 75–165., 219–244.

háttéranyagként: • Századok, 151. évf. (2017) 3. sz. [Dessewffy Emil konf. blokk] 481–512. [Vaderna Gábor és Völgyesi Orsolya tanulmányai, de akár a többi is.]

szakirodalom:

- Dénes Iván Zoltán: Liberális kihívásra adott konzervatív válasz. Bp., Argumentum, Bibó István Szellemi Műhely. 2008. 15–28, 39–73–103. [vagy: Közüggyé emelt kiváltságörzés...]
- Varga János: Keresztútban [...] 101–146.

Súlyponteltolódások (1843–48)

11/a-b, A reformok megtorpanása az 1843/44-es diétán – új kísérlet a „szociális” téren; a centralisták (és a „megye-kérdés”)

forrás-a: • Kossuth Lajos, Szabó Pál, Trefort Ágoston, Rosty Albert vonatkozó cikkei a *Pesti Hírlapban* ill. a *Hetilapban*. (Arcanum adatbázis);

forrás-b: • Eötvös József Művei. Reform és hazafiság II. köt. Szerk.: Fenyő István. Bp., 1978. Agricola levelei I–VII. (Ezen kívül 119–136. és 181–192.)

háttéranyagként: Fenyő István: A centralisták. Egy liberális csoport a reformkori Magyarországon. Argumentum, Bp., 1997.

szakirodalom:

- (a,) Kosáry Domokos: Kossuth és a Védegyelet. A magyar nacionalizmus történetéhez. In: A Magyar Történettudományi Intézet évkönyve. 1942. Bp., 1942. 421–536.
- (a,) Varga János: Társadalmi út és törvényhozás Kossuth politikájában. Magyar Tudomány, 1994/9. 1039–1044.
- (b,) Szabad György: Eötvös József a politika útjain. Századok, 105. évf. (1971) 3–4. sz. 658–669.
- (b,) Gábori Kovács József: A centralista Pesti Hírlap politikai stratégiái 1844–1847. Argumentum, Bp., 2016. 65–133.

12/a-b, Reformkori pártalakulások – pártprogramok és pártküzdelmek (1845–48)

forrás: • SzövGy. 176–193.;

• Kossuth Lajos az utolsó rendi országgyűlésen 1847–48. Szerk és bev. Barta István. Bp., 1951. (KLÖM XI.) A II. részből Kossuth „nagy” beszédei.

háttéranyagként: (b,) Barta István: Bevezetés. In: KLÖM XI. 15–23.

szakirodalom:

- a, Dénes Iván Zoltán: Liberális kihívásra adott... 179–210.
- (c,) Viszota Gyula: Széchenyi Politikai Program-töredékeinek keletkezése és hatása. Történeti Szemle, 5. évf. (1916) 64–97.
- a-b, Az Ellenzéki Nyilatkozat és a kortársak. Molnár András (szerk.), Zalaegerszegi Szabadelvű Kör, Zalaegerszeg 1998. [főként: M.A., F.Cs., D.I.Z. és V.F. tanulmányai]
- a, Fazekas Csaba: A Konzervatív Párt 1847. március 15-i értekezlete. Levéltári Közlemények, 2003. 1-2. sz. 257-268.
- b, Hermann Róbert: Az „Ellenőr” – egy ellenzéki zsebkönyv születése. Századok, 2010, 144. év. 3. sz. 407-529.

Debrecen, 2021. szeptember 7-én

Velkey Ferenc
egy. doc.